

AYDINOĞULLARI BEYLİĞİ DARPHANELERİNDE BASILAN SİKKELER

Betül Teoman*

Öz: XIV. yüzyılın başlarında Kütahya, Afyon ve Denizli bölgesinde hâkim olan Germiyanogullarının batıya yaptıkları akınlar sırasında Aydınoğlu Mehmed Bey ve kardeşleri önemli rol oynamışlar, daha sonrasında Ege bölgesinde yaklaşık yüz yirmi yıl hüküm sürerek bölgeye hâkim olmuşlardır (M.1308-1390 / M.1403-1426). Çalışmamız bu dönemde Aydınoğulları tarafından basılan sikkeler üzerindeki darp yerlerini tanıtmayı amaçlamaktadır. Aydınoğlu beylerinden; Mübarizeddin Mehmed Bey, I. Umur Bey, Hızır Bey, İbrahim Bahadır Bey, Süleymanşah, Yakup Bey, İsa Bey, Musa bey, II. Umur Bey, Cüneyd Bey ve Mustafa Bey'e ait sikkelerden örnekler günümüze ulaşabilmiştir²⁴⁷. Sikkeler üzerinde görülen darp yerleri; Ayasuluk, Birgi, Sultanhisar, İzmir, Lâdik, Tire ve Yenişehir'dir. Çalışmamızda Aydınoğulları tarafından bastırılan sikkeler darphane bazında değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sikke, Aydınoğulları, Darphane, Ayasuluk, İzmir.

THE COINS PRESSED IN MINTS OF AYDINOĞULLARI BEYLİK

Abstract: Germiyanogullari dominated in Kütahya, Afyon and Denizli regions in the early part of the XIV. century and Aydinoglu Mehmed Bey and his brothers played an important role during the influxes they made to the west. Afterwards, they dominated in the Aegean region by ruling for about a hundred and twenty years (1308-1390/1403-1426). Our aim is to introduce the mints written on the coins which was minted by Aydinogullari during this period. Coins, which belonged to Mübarizeddin Mehmed Bey, I. Umur Bey, Hızır Bey, İbrahim Bahadır Bey, Süleymanşah, Yakup Bey, İsa Bey, Musa bey, II. Umur Bey, Cüneyd Bey and Mustafa Bey from Aydinogullari have reached the present day. The mints seen

* Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Müzecilik Bölümü, C Blok K.2 Tınaztepe Yerleşkesi Buca/ İzmir, e-posta: betul.teoman@deu.edu.tr

on the coins are Ayasuluk, Birgi, Sultanhisar, İzmir, Lâdik, Tire and Yenişehir. In our work, the coins minted by Aydınogullari are evaluated based on their mints.

Key words: Coins, Aydinogullari, Mint, Ayasuluk, Izmir.

GİRİŞ

Aydınoğulları Beyliği Germiyan ordusunda subaşı olarak görev yapmış Mübarizeddin Mehmed Bey, tarafından kurulmuştur²⁴⁸. Mübarizeddin Mehmed Bey, M. 1310'da İzmir'i daha sonra da Ayasuluk, Tire, Sultan Hisarı ve Bodemya (Ödemiş)'yi beylik topraklarına katmıştır. Türk devlet geleneğine uygun olarak, topraklarının yönetimini oğullarına bırakmıştır. Ayasuluk ile Sultan Hisarı'nı büyük oğlu Hızır Bey'e, İzmir'i Umur Bey'e, Tire'yi Süleyman Bey'e vermiştir. Küçük oğlu İsa Bey'i ise görevlendirmemiş, yanında tutmuştur.

Beylik, Osmanlı hâkimiyetine girene kadar yaklaşık yüz yıl hüküm sürmüştür. Bu süreç içerisinde beyliğin başına geçen Aydınoğlu beylerinden; Mübarizeddin Mehmed Bey, I. Umur Bey, Hızır Bey, İbrahim Bahadır Bey, Süleymanşah, Yakup Bey, İsa Bey, Musa bey, II. Umur Bey, Cüneyd Bey ve Mustafa Bey'e ait sikkelerden örnekler günümüze ulaşabilmiştir²⁴⁹.

Çalışmamızda Aydınoğlu sikkelerinden günümüze ulaşabilen örnekler üzerinde görülen; Ayasuluk, Birgi, Sultanhisar, İzmir, Lâdik, Tire ve Yenişehir darpli sikkeler tanıtılacaktır.

Ayasuluk Darpli Sikkeleri

Aydınoğulları döneminde en yoğun sikkenin basıldığı darphane Ayasuluk'tur. Mübarizeddin Mehmed Bey, Hızır Bey ve İsa Bey'e ait sikkelerde Ayasuluk'da darp edildiği bilgisine ulaşılırken, üzerinde darp yeri yazmayan ancak Ayasuluk'ta darp edilmiş olma ihtimali yüksek sikkeler de bilinmektedir.

Aydınoğlu Beyliği tarafından bastırılan Ayasuluğ darpli sikkelerin tümünde “*Ayasuluğ*” kelimesi “*gayın*” (غ) harfi ile yazılmaktadır. Osmanlı dönemi sikkelerinde ise “*Ayasuluk*” kelimesinin “*kaf*” (ك) harfi ile yazıldığını görmekteyiz.

²⁴⁸ Beyliğin tarihçesine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**, Ankara 1988, s. 104-121.

²⁴⁹ Aydınoğulları Beyliği Sikkeleri hakkında detaylı bilgi edinmek için bkz. Celil Ender, **Karesi, Saruhan, Aydın ve Mentеше Beylikleri Paraları**, İstanbul 2000. Cüneyt Ölçer, **Aydın Oğulları Beyliği Paraları**, İstanbul 1985, Yılmaz İzmirlier, **Aydınoğulları Beyliği Paraları**, İstanbul, 2005., Betül Sağıt, Gültekin Teoman, “*Aydınoğlu Beyliği Sikkeleri ve Beyliğin tarihine Yeni Bir Bakış*”, **Uluslararası Batı Anadolu Tarih Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu I (4-6 Kasım 2010)**, TTK, Ankara 2013, s.309-339.

Teoman, B. (2018). Aydınöğulları Beyliği Darphanelerinde Basılan Sikkeler. ABAD, 1(1), 119-136.

AR, Dirhem, Mübarizeddin Mehmed Bey, Ayasuluğ, H. 707 (KE-3512)
Çap: 24 mm. Ağr: 1,38gr.

Ön Yüzü: Es-sultanü'l- a'zam Gıyasü'd-dünya ve'd-din Hüdabende Muhammed, etrafında sene seb'a (seb'a mie).

Arka Yüzü: Kelime-i Tevhid Duribe Ayasuluğ, etrafında 4 halife adı.

AE, Mangır, Mübarizeddin Mehmed Bey, Ayasuluğ, TY, (KE-2321)²⁵⁰

Çap: 22 mm. Ağr: 2,74 gr.

Ön Yüzü: Sekiz kollu yıldız çerçeve içinde Mehmed

Arka Yüzü: Duribe Ayasuluğ

²⁵⁰ Necdet Kabaklarlı, “Çelebi Mehmed'in Bakır Paraları”, **Anadolu Nümismatik Bülteni**, İstanbul 2007, sayı: 2, s.6-9'da söz konusu sikkenin Çelebi Mehmed'e ait olduğu belirtilmiş ve bu sikkelerle ilgili herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Sikkelerde yer alan sekiz kollu yıldız motifi Mübarizeddin Mehmed Bey'in oğullarından İbrahim Bahadır Bey ve Hızır Bey'in sikkelerinde de görölmektedir. Sikkelerin çapı ve gramajı Mübarizeddin Mehmed Bey'in bakır sikkeleriyle uyumludur. “Ayasuluğ” kelimesinin “gaym” harfi ile yazılması sadece Aydınöğlü sikkelerinde görölmektedir. Osmanlı sikkelerinin tümünde “Ayasuluk” kelimesi “kaf” harfi ile yazılmaktadır.

Teoman, B. (2018). *Aydınöğulları Beyliği Darphanelerinde Basılan Sikkeler*. *ABAD*, 1(1), 119-136.

Ayasuluk ve Sultanhisar emiri olan Hızır bey'in tarih ve darp yeri ile birlikte adının yazılı olduğu bilinen tek sikkesi Ayasuluk darplı bu dirhemdir. Hızır Bey'in kaynaklarda H.767 senesinden önce öldüğü belirtilmekte ise de H.768 tarihli Ayasuluk dirhemi bu görüşü çürütmektedir.²⁵¹

AR, Dirhem, Hızır Bey, Ayasuluğ, H.768, (KE-1861)

Çap: 20 mm. Ağırlık:0,88 gr.

Ön Yüzü: Hızır bin Mehmed duribe Ayasuluğ seman sittin seb'a mie.

Arka Yüzü: Kelime-i Tevhid

İsa Bey'in Ayasuluk darplı bu sikkesinde "*bin Mehmed*" kelimesi basit bir tuğra formuna sokularak yazılmıştır. Sikke üzerinde Venedik sikkelerinde sıklıkla kullanılan Fleur de Lis (palmet) ²⁵² motifi dikkat çekicidir.

AR, Akçe, İsa Bey, Ayasuluğ, TY, (MAK- 8561) ²⁵³

Çap: 17 mm. Ağırlık:0,80 gr.

122

²⁵¹ Tuncer Şengün, "*Aydınöğlü Hızır Bey'in Tarihli Bir Dirhemi*", **Türk Nüsmatik Derneği Bülteni**, Sevgi Gönül Hatıra Sayısı, İstanbul 2005, s. 121-122

²⁵² Beylikler dönemi mimari süslemesinde de sıklıkla kullanılmış olan ortada tomurcuğu, iki yanda uçları hafifçe aşağı kıvrık yan yaprakları ile şematik olarak çizilmiş bir laleyi anımsatan palmetler Batı Anadolu Beyliklerinde Aydınöğulları ve Menteseoğullarının sikkelerinde kullanılmıştır. Palmet Motifi hakkında ayrıntılı bilgi edinmek için bkz. Selçuk Mülayim, "*Selçuklu Palmet Motifinin Tipolojisi*", **Anadolu (Anatolia)**, S.20, Ankara 1984, s.141-153. Mehmet Karaosmanoğlu, **Lotus-Palmet, Çiçek ve Yumurta-Boncuk Dizisi: Kökeni ve Klasik Çağ Sonuna Kadar Biçem Gelişimi**, Erzurum,1997. Palmetin menşei hakkındaki görüşler ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., Hamza Gündoğdu, "*İkonografik Açından Türk Sanatında Rumi ve Palmetler*", **Güner İnal'a Armağan Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar**, Ankara, 1993, s. 197-209. Selçuk Mülayim, "*Selçuklu Palmet Motifinin Tipolojisi*", **Anadolu (Anatolia)**,S. 20, Ankara 1984, s. 141-153.

²⁵³ Metropolis Antik Kenti kazı çalışmaları sırasında ele geçen bu sikkeyi yayınlamama izin veren Metropolis Kazı Başkanı Doç. Dr. Serdar Aybek'e teşekkür ederim.

Ön Yüzü: Duribe bi-medine Ayasul(uđ) İsa bin Mehmed

Arka Yüzü: Kelime-i Tevhid, etrafında Ebubekir, (Ömer), (Osman), Ali Üzerinde bastıran hükümdarın ismi ve tarih bulunmayan sikkeler “anonim” olarak adlandırılmaktadır. Ancak sikkenin ağırlığı, kaligrafisi, motifleri ve darp yeri ile ait olduğu dönem tespit edilebilmektedir. Aydınöğlü beyliğine ait anonim sikke grubunun içinde yer alan Ayasuluk darphanesine ait sikkelerde bir yüzde; “*Kelime-i Tevhid*” diğer yüzde “*darp yeri*” yazılmıştır. Bu Sikkelerin, kaligrafik özellikleri ve ağırlıkları Ayasuluk emiri olan İsa Bey döneminde basılmış olduğunu düşündürmektedir.

123

AR, Akçe, Anonim, Ayasuluğ, TY, (HB-376)²⁵⁴

Çap: 14 mm. Ağr: 0,86gr.

Ön Yüzü: Duribe bi-medine Ayasuluğ harreseha²⁵⁵, etrafında Allah

²⁵⁴ Benzer örnek için bkz. Ahmet Tevhid, **Müze-i Hümayun Meskûkât-i Kadime-i İslâmiye Kataloğu**, Kostantiniyye 1321, s.376.

²⁵⁵ “*Harreseha Allah*”, “*Allah O’nu korusun*” anlamındaki bu dua Beylikler döneminde Aydınöğulları sikkelerine özğüdür. Bkz. Bettül Sağıt, Anadolu Darplı İslami Sikkelerde

Arka Yüzü: Kelime-i Tevhid

AR, Akçe, Anonim, Ayasuluğ, TY, (ÖK)

Çap: 17 mm. Ağr: 0,79gr.

Ön Yüzü: Duribe bi-medine Ayasulug

Arka Yüzü: Kelime-i Tevhid

AR, Akçe, Anonim, Ayasuluğ, TY, (KE-3893)

Çap: 21 mm. Ağr: 0,94 gr.

Ön Yüzü: Duribe bi-medine Ayasulug

Arka Yüzü: Kelime-i Tevhid, etrafında Ebubekir, (Ömer), Osman, Ali

Theololos (Ayasulug) darplı bu sikkeler, ilk kez Schlumberger tarafından beyliklerin basmış oldukları sikkeler olarak tanıtılmıştır.²⁵⁶ Sonrasında

Yazı (1071-1400) yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, DEÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2012, s.136.

²⁵⁶ Bazı nümismatlar bu sikkeleri, beyliklerin kendilerinin bastırıldığını kabul ederler, Bazılarıysa Latinler tarafından Beylik topraklarında basılıp kullanıldığı görüşünü

Teoman, B. (2018). *Aydınöğulları Beyliği Darphanelerinde Basılan Sikkeler*. ABAD, 1(1), 119-136.

konu ile ilgilenen nümismatlar tarafından farklı görüşlere sebep olmuşlardır. Venedikli tüccarların kendi aralarındaki alışverişlerde Bey'in onayı ile bastırılmış oldukları sikkelerdir. Bu paraların gramajı Venedik gigliatolarından düşük, çapları ise daha geniştir.

AR, Gigliato, Anonim, Theologos²⁵⁷ (Ayasuluğ), TY, (CNG 99-959)

Çap: 28 mm. Ağr: 3,78 gr.

Ön Yüzü: Sağ elinde asa, sol elinde globus tutan hükümdar tasviri aslanlı tahtta oturur halde cepheden, etrafında + NOnETA : QuE : FIT : In : ThEOLOGOS (*Theologos 'da yapılan para*)

Arka Yüzü: Ortada bitkisel bezemeli haç motifi, etrafında + : DE : NAnDATO : DnI : CIUSDEn : LOCI : (*Buranın efendisinin emri ile*)

Birgi Darplı Sikkeleri

Beyliğin erken dönemlerinde merkezi olarak da hizmet vermiş olan Birgi'de darp edilmiş olan sikkeler, Mübarizeddin Mehmed Bey döneminde basılmışlardır.

AR, Dirhem, Mübarizeddin Mehmed Bey, Birgi²⁵⁸, H. 710 (KE-3630)

Çap: 24 mm. Ağr: 1,34 gr.

benimseler. Schlumberger Gustave, *Numismatique de L'Orient Latin*, Paris 1878, s.482-487.

²⁵⁷ Sikke üzerinde kim tarafından bastırıldığına ilişkin bilgi yoktur. Sadece Theologos'da darp edildiği kaydedilmiştir. Menteşe beyliğinde "Palatie" yani Balat darplıları, Saruhanoğullarında ise; "Manglesie" darplı benzerleri bilinmektedir.

²⁵⁸ Hasan Kireç "Aydınöğulları Beyliğine Ait Yeni Bir Darp Yeri: Birgi", Türk Nümismatik Derneği Bülteni No.43, İstanbul 2014, s.2-5.

Ön Yüzü: Es-sultanü'l- a'zam Gıyasü'd-dünya ve'd-din Hüdabende Muhammed, etrafında sene aşer seb'a mie.

Arka Yüzü: Duribe bi-medine Darü'l feth²⁵⁹ Birgi harreseha Allah, etrafında fi sene aşer seb'a mie

Sultanhisar Darplı Sikkeleri

Mübarizeddin Mehmed Bey'in H.710 tarihli sikkesi ile Sultanhisar'da sikke darblı yapıldığını öğreniyoruz.

AR, Dirhem, Mübarizeddin Mehmed Bey, Sultanhisar, H. 710 (KE-3715)

Çap: 25 mm. Ağr: 1,36gr.

Ön Yüzü: Es-sultanü'l- a'zam Gıyasü'd-dünya ve'd-din Hüdabende Muhammed, etrafında (fi sene) aşer seb'a mie.

Arka Yüzü: Kelime-i Tevhid Duribe Sultan(hisar)

AR, Dirhem, Mübarizeddin Mehmed Bey, Sultanhisar, H. 710 (SB-1348)

Çap: 24 mm. Ağr: 1,08 gr.

²⁵⁹ "Fetih Kapısı, ilk fethedilen, fetihlere çıkılan yer" anlamındadır.

Ön Yüzü: Es-sultanü'l- a'zam Gıyasü'd-dünya ve'd-din Hüdabende Muhammed, etrafında (fi sene) aşer seb'a mie.

Arka Yüzü: Kelime-i Tevhid duribe Sultan(hisar)

İzmir Darph Sikkeleri

Mübarizeddin Mehmed Bey'in İzmir'i (yukarı İzmir- Kadifekale) fethi M.1310-1317 arasında tarihlendirilmektedir. M.1317-18'de yukarı İzmir'i (Kadifekale), M.1328'de aşağı İzmir'i ele geçirmiştir. Mübarizedin Mehmed Bey'in yakın zamanda keşfedilen H.717 / M.1317-18 tarihli ünik sikke, İzmir'in ele geçirilişinin kanıtı oluşu ve o günkü İzmir telaffuzunu göstermesi bakımından büyük önem taşımaktadır²⁶⁰.

127

AR, Dirhem, Mübarizeddin Mehmed Bey, İzmir, H. 717 (KE-1351)

Çap: 23 mm. Ağırlık: 1,20 gr.

Ön Yüzü: Es-sultanü'l- a'zam Gıyasü'd-dünya ve'd-din Hüdabende Muhammed halled, etrafında (A)llahü mülkehu fi sene

²⁶⁰ Gültekin Teoman – Kamil Eron, “İzmir’de Basılan İlk Aydınoğlu Dirhemi”, *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, İstanbul 2007, S. 124, s.113-114.

Teoman, B. (2018). Aydınöğulları Beyliği Darphanelerinde Basılan Sikkeler. ABAD, 1(1), 119-136.

Arka Yüzü: Kelime-i Tevhid, duribe İzmir, etrafında fi sene seb'a aşer seb'a mie.

AR, Dirhem, Mübarizeddin Mehmed Bey, İzmir, H. 717 (MAM-14792)²⁶¹

Çap: 23 mm. Ağr:1,36 gr.

Ön Yüzü: Es-sultanü'l- a'zam Gıyasü'd-dünya ve'd-din Hüdebende Muhammed halled, etrafında (A)llahü mülkehu fi sene

Arka Yüzü: Kelime-i Tevhid, duribe İzmir, etrafında fi sene seb'a aşer seb'a mie.

Lâdik Darplı Sikkeleri

Aydınöğlü İsa Bey'in İnançöğullarının merkezi olan Lâdik kentini kısa bir süre elinde bulundurması bastırđı sikke ile kanıtlanmaktadır. Sikke üzerinde İsa Bey'in babasının adı da belirtilmiştir, ancak darp tarihi yazılmamıştır²⁶².

AR, Akçe, İsa Bey, Lâdik, TY, (KE-2402)

²⁶¹ İzmirli koleksiyoner Kamil Eron'un koleksiyonunda kayıtlı olan İzmir darplı ünük sikkenin bir benzerini, nümismat Gültekin Teoman ile Batı Anadolu Beylik Sikkeleri üzerinde yaptığımız araştırma esnasında Manisa Arkeoloji müzesi sikke deposunda Aydınöğlü Beyliği'ne ait küçük bir toplu buluntu içerisinde bulma şansını yakaladık. Manisa Arkeoloji Müzesi koleksiyonundaki İzmir darplı bu sikke ilk kez burada yayınlanmaktadır.

²⁶² Aydınöğullarının Lâdik şehrine/ beyliğine ne zaman hâkim oldukları kesin olarak bilinmemektedir. Denizli Arkeoloji müzesinde yer alan Prof. Dr. Tuncer Baykara tarafından tanıtılan Farsça kitabe, Lâdik'in Gazi Umur Bey döneminde Aydınöğlü hâkimiyetini kabul etmiş olduğunu düşündürmektedir. Bkz. Prof. Dr. Tuncer Baykara, **Aydınöğlü Gazi Umur Bey**, Ankara 1990, s.19-20. Eflaki'ye göre Lâdik(Denizli) M.1365 yılında Mentеше Beyliği'nin ilhakı sırasında Aydınöğulları tarafından kısa bir süre işgal edilmiştir. Bkz. Celil Ender, **Lâdik (Denizli) Sikkeleri**, İstanbul 1994, s.54. Oldukça nadir olarak bulunan bu sikkeden İsa Bey hamamında bulunan 960 sikkeden oluşan define içinde yalnızca iki adet çıkmış olması da bu görüşü destekler niteliktedir.

Çap: 17 mm. Ağr:0,68 gr.

Ön Yüzü: İsa bin Mehmed hullide mülkühu duribe Lâdik

Arka Yüzü: Kelime-i Tevhid, etrafında Ebubekir, Ömer, Osman, Ali

Tire Darplı Sikkeleri

Bazı belgelerde “Tire” adının “Sire” olarak geçtiği bilinmektedir. Evliya Çelebi "Sire" yi İrani bir melike olarak ele almakta ve Tire'nin kurucusu olduğunu öne sürmektedir. Tire tarihinde ise "Sire Hatun" Buğday Dede'nin eği olarak görölmektedir. Buğday Dede mescidinin bahçesinde mezarı bulunan Sire Hatun'un kimliği, kitabede "Sire'nin esasını koyan" tanımlamasıyla verilmektedir. Ünlü fıkıh bilgini İbn-i Melek ise “Menar Şerhi” nde kendini "İbni Melek el Sirevi" olarak tanıtmaktadır.

Aydınöğlü anonim darphanelerinden biri olan Tire ‘de basılan gümüş sikkeler üzerinde de Tire’nin yazılıminın “Sire” olarak geçtiği görölmektedir.

AR, Akçe, Anonim, Tire (Sire), TY, (KE-1902)

Çap: 20 mm. Ağr: 0,96gr.

Ön Yüzü: Hullide fi el-medine Sire

Arka Yüzü: Kelime-i Tevhid

AE, Mangır, Anonim, Tire, H. 822, (KE-2152)

Çap: 15 mm. Ağırlık: 1,06 gr.

Ön Yüzü: Çift başlı kartal tasviri²⁶³ cepheden

Arka Yüzü: Hullide mülkühu²⁶⁴ duribe Tire (82)2

AE, Mangır, Anonim, Tire, H. 822, (KE-1528)

Çap: 13 mm. Ağırlık: 1,44 gr.

Ön Yüzü: Çift başlı kartal tasviri cepheden

²⁶³ Çift başlı kartal motifi Antik dönemden beri tüm toplulukların severek kullandığı bir figür olmuştur. Göklerin hâkimi olan kartal güç ve kudretin sembolü olarak hükümdarlarla özdeşleşmiştir. Aynı zamanda kartalın koruyucu ve tılsım anlamı da vardır. İnsanı kötülüklerden koruduğuna inanılmıştır. Başta kötü ruh olmak üzere düşmanlara karşı koruyucu olarak algılanmıştır. Kartal figürlerini tüm Anadolu Türk Beylikleri kullanmışlardır. Selçuklu ile olan etkileşimin bir yansıması olarak sikkelerde çift başlı kuş figürü karşımıza çıkmaktadır. Bkz. Şenmur Şentürk, “Çift Başlı Kartal ve Avcı Kuşlar” **Sikkeler Ne Anlatır**, İstanbul 2009, s.61-62.

²⁶⁴ “Mülkü (devleti) daim olsun”

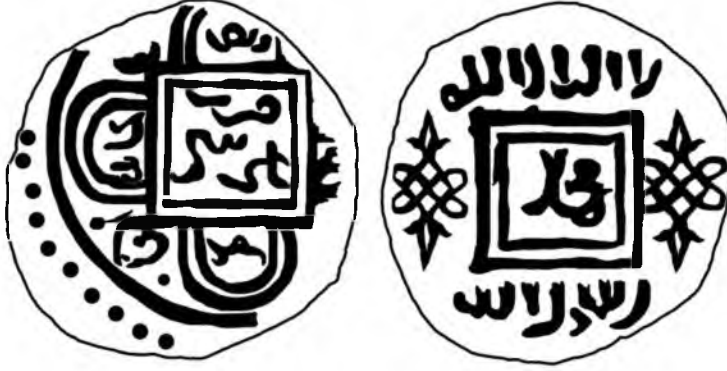
Arka Yüzü: Hullide mülkuhu (duri)be Tire (8)2(2)

Yenişehir Darph Sikkeleri

Günümüzde “*Karacasu*” adı ile anılan “*Yenişehir*”; Aydın ili Afrodiasias Antik kentinin de sınırları içerisinde bulunmaktadır. Aydınoğlu anonim sikkeleri içerisinde yer alan bu darph yeri bazı yayınlarda sehven “*Beşşehir*” okunarak, Eşrefoğlu Beyliği’ne atfedilmiştir²⁶⁵.

AR, Akçe, Anonim, Yenişehir, TY, (SB-435)

Çap: 24 mm. Ağr: 1,86 gr.

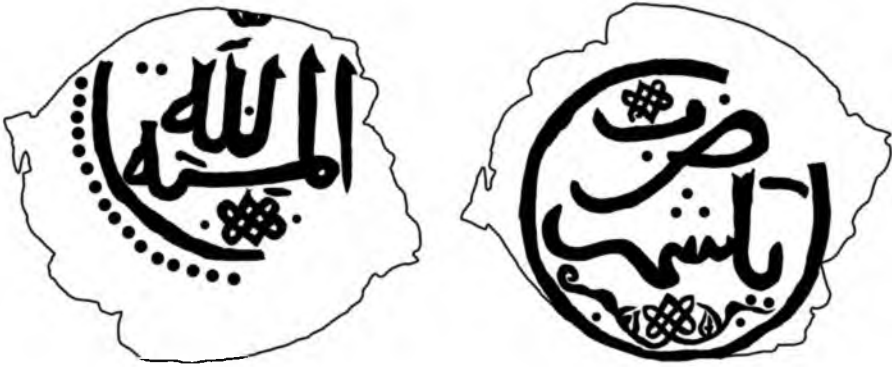

Ön Yüzü: Duribe Yenişehir

Arka Yüzü: Kelime-i Tevhid

AE, Mangır, Anonim, Yenişehir, TY, (KE-1150)

Çap: 23 mm. Ağr: 1,72gr.

²⁶⁵ Şennur Şentürk, *Asya’dan Anadolu’ya İnen Rüzgar, Beylikler Dönemi Sikkeleri*, İstanbul 1994, s.69, no: 62. Ayrıca bkz. Hasan Kireç “*Aydınoğulları Beyliğinin Yenişehir Darph Sikkeleri*”, Türk Nümismatik Demeği Bülteni No.45, İstanbul 2016, s.1-4.

Ön Yüzü: El-minnetü lillah²⁶⁶

Arka Yüzü: Duribe Yenişehir

AE, Mangır, Anonim, Yenişehir, TY, (HB-263)

Çap: 22 mm. Ağr: 1,32gr.

Ön Yüzü: Duribe Yenişehir

Arka Yüzü: Kelime-i Tevhid

AE, Mangır, Anonim, Yenişehir, TY, (KE-3018)

Çap: 19 mm. Ağr: 1,50gr.

Ön Yüzü: Duribe Yenişehir

Arka Yüzü: Kelime-i Tevhid

SONUÇ

Aydınoğulları beyliğinden; Mübarizeddin Mehmed Bey, I. Umur Bey, Hızır Bey, İbrahim Bahadır Bey, Süleymanşah, Yakup Bey, İsa Bey, Musa

²⁶⁶ “*Minnet Allah’a dir*” anlamındaki bu dua Beylikler döneminde A. Selçuklu, Aydınoğlu, Karamanoğlu ve Hamidoğlu sikkelerinde kullanılmıştır. Bkz B. Sağıt, agt, s.132.

bey, II. Umur Bey, Cüneyd Bey ve Mustafa Bey'e ait gümüş ve bakır sikkelerden örnekler günümüze ulaşabilmiştir. Bu örnekler içerisinde üzerinde görülen darp yerleri; Ayasuluk, Birgi, Sultanhisar, İzmir, Lâdik, Tire ve Yenişehir'dir.

Mübarizeddin Mehmed Bey döneminde; İzmir, Ayasuluk ve Sultanhisar'da sikke darp edildiği bilgisine ulaşıyoruz. Üzerinde tarih yazılı en erken sikke H.707 tarihli Ayasuluk darplı dirhemdir. Ayasuluk darplı sikkeler; Hızır Bey ve İsa Bey dönemlerinde de basılmıştır. Ayrıca, üzerinde bastıran Bey'in adı yazmayan anonim olarak isimlendirilen sikkelerde de; Ayasuluk darphanesine ait örnekler bulunmaktadır. Beyliğin erken dönemlerinde en yoğun sikke darbının Ayasuluk'ta olduğunu söylememiz mevcut örnekler dolayısıyla mümkündür.

Sultanhisar ve Birgi'de sikke darbının yapılmış olduğunu Mübarizeddin Mehmed Bey döneminde H.710'da basılmış dirhemler sayesinde öğrenmekteyiz.

Mübarizeddin Mehmed Bey döneminde H. 717'de darp edilmiş olan İzmir darplı bilinen iki sikke, o dönemdeki "İzmir" imlasını ve beyliğin İzmir'i ele geçirişinin en önemli kanıtları olmaları bakımından mühimdirler. Aynı şekilde İsa Bey döneminde basılan "Lâdik" darplı sikkeler de Lâdik'te hâkimiyet kurulduğunun göstergesi olması bakımından önemlidirler.

Beyliğin önemli merkezlerinden biri olan Tire'de darp edildiğini bildiğimiz tarihli ve tarihsiz iki tip sikke mevcuttur. H.822 tarihli örneklerde sikkenin bir yüzüne çift başlı kartal tasviri yer alırken, diğer yüzde "Allah mülkünü (devletini) daim kılsın" temennisi ile Tire 'de basıldığı kaydedilmiştir. Tire darplı tarihsiz örneklerde ise; arka yüzde "Kelime-i Tevhid" yer almaktadır.

Aydınöğlü anonim darphanelerinde Ayasuluk dışında Tire ve Yenişehir darphaneleri yer almaktadır. Yenişehir darphanesinde Bakır (mangır) sikkeler basılmışken, Ayasuluk ve Tire darplı sikkeler gümüştendir. Yenişehir darplı sikkelerin tamamı tarihsizdir.

Aydınöğlü Beyliği sikkeleri üzerinde gördüğümüz diğer darp yerlerine ilişkin bulgular net olsa da darphane binalarının yerleri net değildir. Bölgede yapılacak olan bilimsel kazı çalışmaları ile darphane binalarının bulunma ihtimali söz konusudur.

Bu çalışma içerisinde kullanmış olduğum sikkeleri, fotoğraflama ve yayınlamama imkân sağlayan müze ve koleksiyonerlere teşekkürü borç bilirim.

Kısaltmalar:

AE: Aes - Bronz

Teoman, B. (2018). *Aydınoğulları Beyliği Darphanelerinde Basılan Sikkeler*. ABAD, 1(1), 119-136.

AR: Argentum – Gümüş

DY: Darp Yeri yok

H: Hicri

HB: Hasan Beden Koleksiyonu, İzmir

KE: Kamil Eron Koleksiyonu, İzmir

M: Miladi

MAK: Metropolis Antik Kenti Kazısı

MAM: Manisa Arkeoloji Müzesi Koleksiyonu, Manisa

ÖK: Özel Koleksiyon

ŞB: Şevkullah Bal Koleksiyonu, İzmir

TY: Tarih Yok

UE: Üstün Ere Koleksiyonu, İzmir

KAYNAKÇA

AKIN Himmet, *Aydınoğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, Ankara 1968

ARTUK İbrahim ve Artuk Cevriye, *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslâmî Sikkeler Kataloğu*, İstanbul 1970

ENDER Celil, *Karesi, Saruhan, Aydın ve Menteşe Beylikleri Paraları*, İstanbul 2000.

CÜNEYT Ölçer, *Aydın Oğulları Beyliği Paraları*, İstanbul 1985.

ENDER Celil, *Lâdik (Denizli) Sikkeleri*, İstanbul 1994.

GUSTAVE Schlumberger, *Numismatique de L'Orient Latin*, Paris 1878.

İZMIRLIER Yılmaz, *Aydınoğulları Beyliği Paraları*, İstanbul, 2005.

KABAKLARLI Necdet, “*Çelebi Mehmed'in Bakır Paraları*”, *Anadolu Nümismatik Bülteni*, İstanbul 2007, sayı: 2, s.6-9.

KIREÇ Hasan “*Aydınoğulları Beyliğine Ait Yeni Bir Darp Yeri: Birgi*”, *Türk Nümismatik Derneği Bülteni* No.43, İstanbul 2014, s.2-5.

----- “*Aydınoğulları Beyliğinin Yenişehir Darplı Sikkeleri*”, *Türk Nümismatik Derneği Bülteni* No.45, İstanbul 2016, s.1-4.

SAĞIT Betül ve Teoman Gültekin, “*Aydınoğlu Beyliği Sikkeleri ve Beyliğin tarihine Yeni Bir Bakış*”, *Uluslararası Batı Anadolu Tarih Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu I (4-6 Kasım 2010)*, TTK, Ankara 2013, s.309-339.

Teoman, B. (2018). *Aydınöğulları Beyliği Darphanelerinde Basılan Sikkeler*. ABAD, 1(1), 119-136.

SAĞIT Betül, *Anadolu Darplı İslami Sikkelerde Yazı (1071-1400)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, DEÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2012.

ŞENGÜN Tuncer, “*Aydınöğlü Hızır Bey’in Tarihli Bir Dirhemi*”, **Türk Nümismatik Derneği Bülteni**, Sevgi Gönül Hatıra Sayısı, İstanbul 2005, s. 121-122.

ŞENTÜRK Şennur, “*Çift Başlı Kartal ve Avcı Kuşlar*” **Sikkeler Ne Anlatır**, İstanbul 2009.

-----, **Asya’dan Anadolu’ya İnen Rüzgar, Beylikler Dönemi Sikkeleri**, İstanbul 1994.

TEOMAN Gültekin ve Eron Kamil, “*İzmir’de Basılan İlk Aydınöğlü Dirhemi*”, *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, İstanbul 2007, S. 124, s.113-114.

TEVHİD Ahmet, **Müze-i Hümayun Meskûkât-i Kadime-i İslâmiye Kataloğu**, Kostantiniyye 1321.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**, Ankara 1988, s. 104-121.